

OKUR ÖLDÜ MÜ?

-Kitabın ve Okumanın Biyopolitik Tarihi-

Emrullah ZORLU

eski
yeni
YAYINLARI

FCR YAYIN LTD.

Genel Yayın No | General Publication Number: 1610

FCR Sertifika no | Certificate Number: 46550

ISNI: 0000 0004 4657 1968

ROR ID: ror.org/00zznvq98

Eskiyeni Yayınları

Yayın No | Publication Number: 314

Kitap Adı: Okur Öldü mü? -Kitabın ve Okumanın Biyopolitik Tarihi-

Book Title: Is the Reader Dead? -The Biopolitical History of the Book and Reading-

ISBN: 978-625-5536-27-3

DOI: doi.org/10.70458/fcr.9786255536273

Yazar | Author: Emrullah ZORLU | orcid.org/0000-0002-2246-4717

Yayın Türü | Publication Type: Kitap | Book – Monograph

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 13,5 x 21 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Pages: 126

Yayın Tarihi | Publication Date: Mayıs | May 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Mizanpaj ve Kapak | Layout and Cover Design: FCR

Baskı ve Cilt | Printing and Binding: NY MATBAACILIK (Sertifika no: 50732)

Konu Kategorisi | Subject Categories

BIC: HPQ | Biyopolitika, kültürel kuramlar | Philosophy: epistemology & theory of knowledge

BISAC: PHI034000 | Felsefe / Politik | Philosophy / Political

THEMA: QDTS | Felsefe: toplumsal ve siyasi felsefe | Philosophy: social & political philosophy

LC: BD450 | Felsefe, birey ve toplum, iktidar, bilgi | Philosophy, Individual & Society, Power, Knowledge

Atıf Bilgisi | Cite as: Zorlu, Emrullah. *Okur Öldü mü? -Kitabın ve Okumanın Biyopolitik Tarihi-*. Ankara: Eskiyeni Yayınları, 2025.

© All rights reserved | FCR YAYIN LTD.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 06050

Altındağ-Ankara/TÜRKİYE • Tel: +90 (312) 310 08 60

www.fcr.com.tr • fcr@fcr.com.tr

OKUR ÖLDÜ MÜ?

-Kitabın ve Okumanın Biyopolitik Tarihi-

Emrullah ZORLU

Ankara 2025

Yazar Hakkında | About the Author

Emrullah ZORLU

Antalya doğumludur. Felsefe ve ilahiyat eğitimi almış; düşünsel serüvenini felsefe, sosyoloji ve psikoloji alanlarında kaleme aldığı yazılarla sürdürmüştür. Eleştirel düşüncenin izini süren metinleri, birey-toplum ilişkisini hem kuramsal hem de varoluşsal düzeyde irdeleyen çok disiplinli bir yaklaşıma sahiptir. Lisansüstü çalışmalarını felsefe ve eğitim bilimleri alanında sürdürmekte olan Zorlu, klasik akademik kalıpları aşarak felsefeyi gündelik hayatın nabzında hissettirmeyi amaçlamaktadır. Düşünmeyi bir varoluş biçimi olarak gören yazar, eserlerinde teori ile yaşantı arasında kurucu bir köprü kurmaya çalışmaktadır.

Emrullah Zorlu was born in Antalya. He studied philosophy and theology and continued his intellectual adventure with his writings in the fields of philosophy, sociology and psychology. His texts, which trace the traces of critical thinking, have a multidisciplinary approach that examines the individual-society relationship at both theoretical and existential levels. Zorlu, who continues his graduate studies in philosophy and educational sciences, aims to make philosophy felt in the pulse of daily life by overcoming classical academic moulds. Considering thinking as a way of existence, the author endeavours to build a constitutive bridge between theory and experience in his works.

Kıtap Hakkında

Okur Öldü mü?

-Kitabın ve Okumanın Biyopolitik Tarihi-

“Okur Öldü mü?” kitabı, okumanın tarihsel, felsefi ve politik boyutlarını biyopolitika çerçevesinde sorgulayan derinlikli bir çalışmadır. Emrullah Zorlu, kitabın sadece bir bilgi taşıyıcısı olmadığını, aynı zamanda birey-toplum-devlet üçgeninde kurulan iktidar ilişkilerinin sahnesi olduğunu ileri sürer. Sözlü kültürden yazılı kültüre, kutsal metinlerden ulus-devletin okur projesine, modern panoptik kütüphanelerden dijitalleşmiş veri çağının dikkat kıyımına kadar uzanan bu inceleme, okuma eylemini yalnızca bir bireysel faaliyet değil, aynı zamanda bir disiplin mekanizması olarak ele alır.

Yazar, okurun zamanla kutsal metnin edilgen takipçisinden modern vatandaşın itaatkâr figürüne, ardından algoritmik çağın veriye indirgenmiş tüketicisine dönüşümünü anlatır. Tilavetin politikası, kadınların okuma yasağı, matbaanın ideolojik işlevi, devletin okur yaratma çabaları ve postmodern kitaplığın hipergerçekliği kitapta detaylıca analiz edilir.

Derrida, Foucault, Barthes ve Platon gibi düşünürlerin izinden giden bu eser; yazının hafızayı nasıl öldürdüğünü, sesin nasıl satıra, anlamın nasıl simüle edilmişliğe dönüştüğünü gösterir. Kitap, sadece neyin okunduğu değil, nasıl, kim tarafından ve hangi iktidar ilişkisi içinde okunduğunu tartışarak "okur" figürünün ölümünü ilan ederken, bir yandan da onun hayalî varlığını arar.

Zorlu'nun kaleme aldığı bu kitap, bir okuma çağrısından çok bir yas ilanıdır: Okur ölmüştür belki ama kitap hâlâ onun hayaletine seslenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Biyopolitika; Okur; Yazı ve Hafıza; Kutsal Metin; Dijitalleşme

About the Book

Is the Reader Dead?

-The Biopolitical History of the Book and Reading-

Is the Reader Dead? is a profound inquiry into the historical, philosophical, and political dimensions of reading within a biopolitical framework. Emrullah Zorlu argues that books are not mere containers of information but are sites where power relations between the individual, society, and the state are enacted. Spanning oral cultures to written traditions, from sacred scriptures to the modern nation-state's reader project, and from disciplinary libraries to the algorithm-driven attention economy, the book explores reading not just as an individual act but as a mechanism of control.

Zorlu charts the transformation of the reader from a passive recipient of divine messages to the disciplined figure of the modern citizen, and finally to the algorithm-trained data consumer of the digital age. He analyzes the politics of recitation (tilavet), historical bans on women's reading, the ideological function of the printing press, state efforts to manufacture ideal readers, and the hyperreality of postmodern libraries.

Following the intellectual paths of Derrida, Foucault, Barthes, and Plato, the book demonstrates how writing undermined memory, how voice was flattened into text, and meaning reduced to simulacra. Rather than praising reading or romanticizing the book, the work questions who reads, how, and within which structures of authority.

Zorlu's narrative is not a guide to better reading habits but a philosophical lament. It is less a manifesto and more a eulogy. Perhaps the reader is dead — but the book still whispers to their ghost.

Keywords: Biopolitics; Reader; Writing and Memory; Sacred Text; Digitalization

İthaf

İlk defa harflerle göz göze geldiğim o sabahın sessiz şahidi olan
babama — ilk hocam, ilk kelam ustam, Erdem Zorlu'ya...

Ve bana bakarken içindeki duaları eksiltmeyen annemin
inceliğine, titreyen parmaklarıyla kitap tozlarını silerken bile
kalbimi parlatan hassasiyetine...

Bu kitap, okumanın yalnızca bilgi değil, bir ömür boyu süren bir
şefkat mirası olduğunu bana çocuk yaşta öğreten o iki yüreğe...

Harfleri yutan, kelimelerle büyüyen o çocuğun gözlerinden
bugüne düşen bir teşekkür taşıyor.

Çünkü asıl okur, çocukken sustuğumuz cümleleri büyüyünce
duymaya cesaret edendir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ: Bir Kitap Neden Yazılmaz?	11
--	-----------

I. HARFİN İLK LANETİ

SÖZDEN KİTABA GEÇİŞİN DRAMI	15
Logos'un Düşüşü: Mitostan Alfabetik Diktaya	16
Hafızasızlık Felaketi: Yazı Hatırlamayı Nasıl Öldürdü?	19
Platon'un Kaygısı: Kratylös'tan Phaedrus'a Metin Eleştirisi	20
Yazının Ontolojik Yası: Derrida'nın İzinde	22
Tapınaklardan Kütüphanelere: Bilginin Taşınabilir Devrimi	24

II. KUTSAL METNİN REJİMİ

TANRI'NIN OKURU VE ONTOLOJİK OKUMA	27
Kutsal Okur: İlahî Sözü Kim Duyar, Kim Okur?	29
Şifahî Kültürden Mushaf'a: Sözü'n Sahnesinden Satıra	30
Kadim Dönemlerde Kadın ve Okuma Yasağı	32
Tilavetin Politikası: Okumanın Bir Törene Dönüşmesi	34
Okuyan Elit: Medrese, Sinagog, Manastır, Saray	36

III. MODERNİTENİN OKUR PROJESİ

ULUS, AYDINLANMA VE OKUR VATANDAŞ	39
Ulus-Devlet ve Okuma: Bir Disiplin Makinası	40
Alfabe Devrimleri: Hafızanın Formatlanması	42
Gazete Okuru: Kamusal Alanın İnşası	44
Aydın Sınıf ve "Okur"un İcadı	45

IV. PANOPTİK KİTAPLIK

OKUMANIN BİYOPOLİTİKASI	49
Foucault'nun Gözünden: Okur Bir Disiplin Nesnesi mi?	51
Okuma Mekânları: Kütüphane, Hapishane, Sınıf	52
Kitapları Fişleyen Devlet: Sansür, Fişleme, İzleme	54
Dikkatin Anatomisi: Okurun Beden Politikası	56
Kitaplık: Bilgi mi, Gözetim mi?	58

V. ENDÜSTRİ ÇAĞINDA KİTAP	
KÂĞIDA BASILI İDEOLOJİ.....	61
Matbaa Tanrının Yerini Aldı mı?.....	62
Endüstriyel Roman ve Burjuva Duyarlılığı.....	64
Kadınlar İçin Yazılanlar: Aşk, Entrika ve Normatif Arzular.....	66
Kitapçıda İdeoloji: Rafların Politikası.....	69
Yayınevleri, Eleştirmenler ve Kitabın Ekonomisi.....	71
VI. POSTMODERN KÜTÜPHANEDE	
BORGES'LE MAHSUR KALMAK.....	73
Metinlerarası Sarmallar: Artık Her Şey Her Şeyle İlgili.....	74
Barthes'in Mezarı: Yazar Öürken Okur Dirildi mi?.....	76
Borges'in Sonsuz Kitaplığı ve Google Aramaları.....	78
Hipergerçeklikte Okumak: Baudrillard'la Kütüphane Dolaşmak.....	80
Okuma Krizi mi, Okunanın Krizi mi?.....	82
VII. DİJİTAL OKUMA, SAYFA KAYDIRMA VE DİKKAT KIYIMI.....	85
Ekranda Harf: Kindle ile Mısır Parşömenleri Aynı mı?.....	86
Göz Gezdirme: Derinliksiz, Ama Hızlı Okuma.....	88
TikTok, BookTok ve Kitabın Görsel Pornografisi.....	90
Sosyal Medyada Alıntı Fetişizmi.....	92
Algoritmik Okuma: Ne Okuduğumuzu Bilen Platformlar.....	94
VIII. BEDENİN KİTABI	
OKUMA EYLEMİNİN FENOMENOLOJİSİ.....	97
Gözle Düşünmek: Okumanın Bedenle Teması.....	98
Okuma Pozisyonları: Yatarak mı, Ayakta mı, Savaşta mı?.....	100
Sessizlikten Ses'e: İçten Sesli Okuma Deneyimi.....	102
Psikanalitik Bir Bakış: Okumak, Arzunun Tiyatrosu mu?.....	104
Edebi Ağlama: Kitapla Ağlayan Bedenin Anatomisi.....	106
IX. OKURUN ÖLÜMÜ	
POST-İNSAN DÖNEMİNDE HARFİN MEZARI.....	109
Yapay Zekâ Okuyor, Biz İzliyoruz.....	110
Okur'dan Tüketiciye: Algoritmanın Eğittiği Bilinç.....	112
Robot Eleştirmenler, Sanal Kitap Kulüpleri.....	114
Okur Ölmedi, Şekil Değiştirdi.....	116
SON SÖZ: Harf Sustuğunda, Ne Konuşur?.....	119
DİZİN.....	123

ÖN SÖZ: Bir Kitap Neden Yazılmaz?

Bir kitap her zaman yazılmaz. Bazen yazılmadığı için vardır. Söylenemeyenlerin, dile dökülemeyenlerin, susturulmuş ya da kendi rızasıyla susmuş düşüncelerin bir mezarı değilse bir sığınağıdır kitap ve bazı kitaplar, bir şeyi anlatmak için değil, artık hiçbir şeyin anlatılmadığı zamanlarda dilsizliği belgelemek için yazılır.

Bu kitap, yazılmaya direnmiş bir kitabın artığıdır. Aslında konuşmak istemedi. Çünkü biliyordu ki kelimeler bazen yalnızca bir gürültüdür — başkalarının sessizliğini bastırmak için üretilmiş incelikli silahlar. Fakat bazen de doğru bir suskunluğun ritmini taşır kelimeler; işte bu kitap, ikinci ihtimalin izini sürüyor.

Yazılmak istemeyen bir kitabın parmaklarımda kalmış tortusu bu sayfalar. Ben onun yazarı değilim, yalnızca taşıyıcısıyım. Kimileri kitap yazmanın bir “dava”, bir “görev”, bir “vazife” olduğuna inanır. Ben ise kitabı bir tür *yas* gibi görüyorum. Okurun çoktan öldüğü bir çağda, onun anısına yazılmış bir ağıt. Çünkü bazen bir kitabın yazılması, artık okunacak birinin kalmadığını kabullenmenin en estetik yoludur.

Ey Okur!

Eğer hâlâ oradaysan, seni özledim. Ama muhtemelen yoksun. Bu satırlar sana bir hitap değil. Bir veda. Çünkü kitap, konuşur gibi yaparken aslında hep yazarın yalnızlığıdır. Kitaplar monologdur; ama bu monolog, seni hayal ederek yaşar. Yokluğunu

hissederek... Belki de bu yüzden bazı metinler yüksek sesle okunur: içimizdeki boşluğa, senin suskunluğuna seslenir.

Bir zamanlar bir okur vardı. Gözleri satırlarda gezinen, her cümlede bir dünyayı yeniden kuran biri. Şimdi o gözler artık ekranlarda kayıyor, başlıklar tarıyor, linkler arasında kayboluyor. Zihni bir fare imleci gibi: sürekli tıklıyor, ama hiçbir yerde durmuyor.

Bu kitap, sana yaranmaya çalışmayacak. Seni eğlendirmeyecek. Sana “öğretmeye” de niyeti yok. O eski, bilge, sabırlı, inatçı okura sesleniyor — ve onun yokluğunu fark eden her satırıyla, seninle helalleşiyor. Belki de kitabı yazmamın nedeni bu: bir okurun artık gelmeyeceğini bilmek ama yine de kapıyı aralık bırakmak. İşte bu metin, o aralıkta yaşar.

Bu kitap, okumayı övmeyecek. Ne kitapların kutsallığına methiyeler düzmek için yazıldı, ne de “okumanın ne kadar güzel bir alışkanlık” olduğunu hatırlatmak için. Bu kitap bir tembih değil. Hiçbir öğretmenin, danışmanın, eğitmenin, akademisyenin sesi değil. Bilakis, onların sustuğu bir anda, içten içe söylediklerini geri çağırın bir ses.

Burada “okumanın faydaları”nı bulamazsınız. “Nasıl daha çok kitap okunur?” gibi günümüzün içerik çöplüğüne ait başlıklara yer yok. “10 adımda iyi okur olma rehberi” hiç yok. Çünkü bu kitap, *okumanın öldüğü* bir çağda yazıldı ve artık faydanın, hızın, verimin kutsandığı bir düzende, okuma dediğimiz o derin, yavaş, içe dönük eylem — bir sapkınlığa dönüştü. Bu kitap, tam da o sapkınlığı kutsamak için var.

Bu kitap ne devrimci bir ajanda ne mistik bir iç yolculuk ne de pazarlama odaklı bir “kitap felsefesi” çalışmasıdır. Anlatmak istediği şey, aslında anlatılamayanla ilgilidir. Çünkü kitaplar da bazen dili bırakır, sadece sayfa kokusuyla, boşluklarıyla ve yarım kalmış cümleleriyle konuşurlar. İşte bu kitap, o yarım cümlelerin toplamıdır.

Eğer bu sayfaların arasında bir şey bulursan, o senin hayal gücündür — benim becerim değil. Eğer hiçbir şey bulamazsan, belki de bu kitap başarılı olmuştur. Çünkü bazen okurun sustuğu yerde, kitap kendiyile yüzleşmeye başlar ve orada, okumanın kendisi bile bir tür ihanet olabilir.

Sessizlik... Belki de bu kitap, sana bir şey söylemek için değil; senin sessizliğini duymak için yazıldı.

Emrullah ZORLU
Ankara- 2025